

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: **ИСТОРИЈА**

РАЗРЕД: **СЕДМИ**

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: **2**

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: **72**

ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

- Усвајање темељних знања о значајним историјским догађајима, појавама, процесима, идејама, вјеровањима и личностима опште и националне историје средњег вијека.
- Развијање способности за разумијевање историјског времена и простора.
- Формулисање предности и недостатака разних врста историјских извора и да се исти извори могу различито тумачити.
- Развијање способности коришћења историографске литературе, историјских карата, илустрација, графикана и табела, података из енциклопедија, као и материјала са интернета.
- Развијање способности упоређивања историјских процеса, догађаја и личности из прошлости и садашњости, из разних историјских периода, културе и социјалног контекста.
- Овладавање терминологијом друштвених и хуманистичких наука у контексту историје.
- Развијање, усвајање и његовање националног идентитета и патриотизма свог народа.
- Његовање уважавања различитости култура, религија и друштвених заједница.
- Оспособљавање за самосталан рад, рад у пару и тимски рад.
- Продубљивање интересовања за прошлост и за очување културног наслеђа.
- Развијање способности усменог, писаног и илустративног изражавања историјских садржаја.
- Оспособљавање ученика да на одређеном примјеру уочава разлику између узрока и повода неког догађаја.
- Подстицање развоја вјештина критичког мишљења.
- Развијање способности мултиперспективног сагледавања историјских догађаја, појава, процеса и идеја.
- Оспособљавање за повезивање градива са другим наставним предметима, када је то могуће.
- Развијање способности приказивања свакодневног живота одређеног историјског периода.
- Анализира друштвени положај жена у средњем вијеку.
- Оспособљавање за наставак школовања и за процес цјеложивотног учења.
- Подстицање и развијања компетенција важних за живот у 21. вијеку.

ПРЕГЛЕД ТЕМАТСКИХ ЦЈЕЛИНА

Наставна тема	Оквирни број часова
1. Општа историја средњег вијека	24
2. Српски народ у раном средњем вијеку	12
3. Српски народ у позном средњем вијеку	36

САДРЖАЈИ И ИСХОДИ ПРОГРАМА

Исходи учења	Садржаји програма/Појмови	Корелација са другим наставним предметима
Тема 1: Општа историја средњег вијека (оквирни број часова: 24)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - познаје, дефинише и разумије појам средњег вијека; - упореди по сличностима и разликама положај роба и кмета; - разликује врсте историјских извора, њихову подјелу и тумачи критеријуме подјеле за средњи вијек; - објасни узроке и посљедице Велике сеобе народа; - покаже на карти правце Велике сеобе народа; - наброји најзначајније државе у Западној Европи и покаже на карти гдје су настале прве германске државе; - објасни процес настанка и развоја феудалног друштва; - разликује друштвене класе у средњем вијеку; - објасни вазални однос; - упозна живот и дјело Карла Великог; - опише улогу папства и царства; - објасни особености развоја државе, друштва и културе у Византији; - објасни покушај обнове Римског царства; - анализира однос Византије према Словенима; - опише развој руских земаља у средњем вијеку; 	<p>Наставни садржаји:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Велика сеоба народа и стварање варварских држава - Друштво и привреда у средњем вијеку - Државе у Западној Европи - Византија - Руске земље у средњем вијеку - Средњовјековни град и средњовјековна култура - Исламско друштво и државе - Крсташки ратови - Религија и њен утицај на средњовјековни свијет <p>Појмови:</p> <p>Атила; Хуни; Врата народа; варвари; Германи; пад Западног римског царства; Готи; Англи; Саси; Викинзи (Нормани); Вандали; вандализам; Франци; Франачка држава; Карло Велики; феуд; феудално друштво; властела; кметови; вазали; натурална привреда; каролиншка ренесанса; Источно римско царство; цар Константин; Константинопољ/Цариград;</p>	<p>Српски језик</p> <p>Православна вјеронаука</p> <p>Географија</p> <p>Ликовна култура</p> <p>Демократија и људска права</p>

<ul style="list-style-type: none"> - објасни подјелу друштва у Кијевској Русији и значај примања хришћанства; - опише настанак и ширење ислама; - разликује хришћанство и ислам (навести сличности и разлике); - објасни улогу Арабљана у ширењу научних достигнућа других народа; - објасни узроке, посљедице и значај крсташких ратова; - покаже на карти простор на коме су се одвијали крсташки ратови; - наведе друштвене слојеве који су узели учешће у крсташким ратовима; - објасни карактер крсташких ратова; - дефинише јерес и инквизицију; - именује и објасни просјачке редове; - препозна историјско наслеђе средњовјековне културе; - упореди натуралну и робноновчану привреду; - опише на који начин су градови стицали слободу; - опише изглед средњовјековног града; - објасни разлику између средњовјековног града и села; - објасни „пут“ од шегрта до мајстора; - објасни основне одлике средњовјековне културе и обиљежја умјетничких стилова; - повеже умјетничке стилове са културним областима; - анализира улогу религије у друштвима средњег вијека; - опише свакодневни живот људи у средњем вијеку. 	<p>Јустинијан; Света Софија; Василије II; положај парика и пронијара; теме; црквени раскол у хришћанству; Ренесанса Палеолога; Словени; Варјази; Кијевска Русија; Владимир Велики; Јарослав Мудри; татарски јарам; Новгород; Московска кнежевина; Арабљани; Мухамед и постанак ислама; хиџра мухамеда из Меке у Медину; исламско рачунање времена; Куран; Багдадски калифат; Кордовски калифат; Арабљанска култура, научна достигнућа; арапски бројеви; џамија; медицина; арабеске; крсташи; Јерусалим; крсташке државе; Саладин; витешко-монашки редови; папство; манастири; религиозни покрети; јерес, инквизиција; робно-новчана привреда; еснаф; штампарија; романика; готика; византијски и латински стил; положај жена у средњовјековним друштвима; свакодневни живот у средњем вијеку.</p>	
<p>Тема 2: Српски народ у раном средњем вијеку (оквирни број часова: 12)</p>		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - опише начин живота старих 	<p>Наставни садржаји:</p>	<p>Српски језик</p>

<p>Словена;</p> <ul style="list-style-type: none"> - покаже на карти прапостојбину старих Словена; - наведе узроке и посљедице сеобе Словена; - објасни на карти главне правце сеобе Словена; - опише однос Словена и старосједиоца, процес „стапања“; - процијени значај ширења хришћанства и писмености међу Словенима; - опише дјелатност Тирила и Методија и значај њиховог рада за даљи развој словенске писмености; - разликује словенска писма глагољицу и ћирилицу; - наведе најстарији сачуване споменик писан ћирилицом (Мирослављево јеванђеље) и остале тековине српске културе; - објасни значај Рашке или Србије као прве српске државе; - опише развој самосталности Дукље у борби против Византије; - утврди процес изграђивања државности српских земаља; - наброји српске територије, државе и најзначајније владаре у раном средњем вијеку; - анализира однос Византије према Србима у раном средњем вијеку. 	<ul style="list-style-type: none"> - Прадомовина Словена и њихове сеобе - Досељавање Словена на Балканско полуострво - Српске земље од VII до XII вијека - Покрштавање Срба и период њихове ране културе <p>Појмови:</p> <p>Географска област коју су насељавали стари Словени – прапостојбина; начин живота старих Словена; антички и византијски писци о Словенима; Перун; Дажбог; Западни Словени; Источни Словени; Јужни Словени; склавиније; Словени и балкански старосједиоци; родовско-племенско уређење; српски племенски савез; Вишеслав; српске земље по Константину Порфирогениту; Рашка, Босна, Неретљанска област (Паганија), Захумље (Хумска земља), Травунија (Требиње), Дукља (Зета); борбе са Бугарима; Властимир и Мутимир; Часлав и „Крштена Србија“; осамостаљење Босне; Самуилово Царство; Јован Владимир; Стефан Војислав; краљ Михајло; краљ Константин Бодин; зачеци ширења хришћанства код Срба; посљедице црквеног раскола на развој Јужних Словена; глагољица; значај рада Тирила и Методија у покрштавању Јужних Словена; ћирилица; Мирослављево јеванђеље; Црква Светог Петра у Расу</p>	<p>Православна вјеронаука</p> <p>Географија</p> <p>Ликовна култура</p> <p>Демократија и људска права</p>
--	--	--

	код Новог Пазара; Црква Светог Трипуна у Котору.	
Тема 3: Српски народ у позном средњем вијеку (оквирни број часова: 36)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - анализирај значај ратова Стефана Немање; - опише свакодневни живот и вреднује значај Стефана Немање као владара и родоначелника династије Немањића; - укаже на важност оснивање Хиландара и вјерску политику Стефана Немање; - процијени значај Светог Саве за српски народ и оснивање аутокефалне Српске цркве; - наведе поводе, узроке и последице сукоба око Немањиног наслеђа; - опише утицај привреде на положај владара; - покаже на карти правце ширења Србије за вријеме владавине краља Милутина; - процијени значај битке код Велбужда; - покаже на карти правце ширења Србије за вријеме владавине краља/цара Душана; - опише главна обиљежја проглашења Српског царства и Српске патријаршије; - објасни подјелу друштва према Душановом закону и да критички осврт; - наведе задужбине Немањића; - утврди значај цркава и манастира за очување националног идентитета Срба; - опише углед династије Немањића у средњем вијеку на примјеру склапања бракова из угледних владарских династија; - повезује појаве и догађаје из историје средњовјековне Босне у 	<p>Наставни садржаји:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Српске земље у вријеме Стефана Немање - Свети Сава и аутокефална Српска црква - Јачање и ширење Србије Немањића - Српско Царство. Србија као велика сила на Балкану - Босна од бана Кулина до Стефана II Котроманића - Крај Српског царства. Маричка и Косовска битка - Успон Босне. Постанак Херцеговине - Држава српских деспота - Зета Балшића и Црнојевића - Дубровник у средњем вијеку - Пад српских држава под Турке - Сеобе Срба у XV и XVI вијеку - Свакодневни живот у српским земљама у средњем вијеку - Српска средњовјековна култура <p>Појмови:</p> <p>Стефан Немања у борби против Византије; Стефан Немања и окупљање већине српских области; Стефан Немања као задужбинар; Студеница; Ђурђеви Ступови; Хиландар; Стефан Немања као монах и светитељ – Свети Симеон Мироточиви; краљ</p>	<p>Српски језик</p> <p>Православна вјеронаука</p> <p>Географија</p> <p>Ликовна култура</p> <p>Демократија и људска права</p>

<p>односу на сусједне државе;</p> <ul style="list-style-type: none"> - упореди учење Српске православне цркве и Цркве босанске; - наведе узроке и посљедице распада Српског царства; - анализира посљедице Маричке и Косовске битке; - објасни улогу кнеза Лазара, Милоша Обилића и Вука Бранковића; - утврди историјски значај Видовдана и Косовске легенде; - покаже на карти првобитни простор средњовјековне Босне; - анализира Повељу бана Кулина; - објасни однос између јеретика и босанских владара и властеле; - опише правце ширења Босне под баном Стефаном II Котроманићем и баном/краљем Твртком I Котроманићем; - објасни везу између Босне и Србије у вријеме Твртка I Котроманића; - опише како је била уређена средњовјековна Босна; - наброји занимања становништва у босанској држави; - укаже на значај занатства, рударства и трговине у Босни и покаже на карти најзначајније средњовјековне босанске градове и утврђења; - наведе како су владари Босне и странци називали становнике Босне; - опише постанак Херцеговине; - наведе културно наслеђе Босне; - именује владарске породице у Зети; - објасни поријекло и долазак Турака на Балканско полуострво; - објасни карактеристике османског феудалног система; - именује мјеста и вријеме одигравања најзначајнијих 	<p>Стефан Првовјенчани; Жича; самосталност Српске цркве; монах Растко – Свети Сава, први архиепископ Српске цркве; краљица Јелена Анжујска; Градац; освајања краља Милутина; Грачаница; Бањска; краљ Стефан Дечански; битка код Велбужда; Високи Дечани; освајања краља Душана; проглашење Српског царства; Српска патријаршија; патријарх Јоаникије; Призрен; Скопље; Сер; Душанов законик; друштво и привреда у Србији Немањића; владар, властела; себри; меропси; сокалници; власи; сеоске занатлије; отроци; крајиште; светородна династија; владарски род Немањића; бан Кулин; Црква босанска; освајања бана Стефана II Котроманића; цар Урош и краљ Вукашин Мрњавчевић; краљ Марко; распад Српског царства; Турци Османлије; султан, спахије, јањичари, „данак у крви,“; Маричка битка; вријеме обласних господара; Твртко I Котроманић, краљ Срба и Босне; Милешева; Бијели Анђео; друштво и привреда у Босни Котроманића; Стефан Вукчић Косача – херцег од Светог Саве; Високо, Борач, Зворник, Врхбосна; кнез Лазар Хребељановић; Раваница; Мурат, Бајазит; Косовска битка; Видовдан; Косовска легенда; Милош Обилић; Вук Бранковић; кнегиња Љубица; деспот Стефан Лазаревић; Манасија/Ресава; Београд;</p>	
--	--	--

<p>битака између Срба и Турака;</p> <ul style="list-style-type: none"> - процијени значај пада Цариграда под османску власт; - наведе редослијед пада српских држава под турску власт; - покаже на карти правце сеоба Срба у XV и XVI вијеку; - повеже српске сеобе у XV и XVI вијеку са догађајима у блиској прошлости; - опише односе српских средњовјековних владара и великаша са Дубровником; - покаже на карти простор гдје је настао Дубровник; - наведе под чијом влашћу је био Дубровник; - објасни уређење Дубровника; - опише положај жена у Дубровнику; - наброји српске династије у позном средњем вијеку; - опише положај жена у српском народу током средњег вијека; - утврди значај главних задужбина српских средњовјековних владара и најзначајнијих тековина српске средњовјековне културе; - препознаје на фотографијама и цртежима најзначајније српске средњовјековне владаре и њихове задужбине; - уочава повезаност догађаја из националне историје са регионалном и европском (у политичком, вјерском, друштвеном и културном погледу). 	<p>деспот Ђурађ Бранковић; Смедерево; Мехмед Освајач; Балшићи; Црнојевићи; пад српских држава; Рагуза/Дубровник; република; кнез; Млечани; Франци; посљедице турских освајања; почетак исламизације Срба; сеобе у Угарску; Мохачка битка; граничари; шајке; Змај Огњени Вук; Дубровник; житија српских владара и црквених старјешина; родослови; љетописи; Љетопис попа Дукљанина; Јањичареве успомене; стећци; фреске; византијски и рашки стил; средњовјековни градови и утврђења у српским земљама.</p>	
--	--	--

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ:

Услов за успјешну наставу је квалитетно глобално и оперативно планирање, као и припремање за часове. Наставник треба планирати, припремити и у настави примјенити разноврсне облике и методе рада уз коришћење одговарајућих наставних средстава, водећи при том рачуна о узрасту ученика, њиховим способностима, као и

њиховим предзнањима и интересовањима.

Потребно је континуирано подстицати ученике на коришћење и анализу историјских извора, историјских карата, шема и графикона, као и историјских материјала са интернета. Препоручују се индивидуални, тандемски и групни истраживачки радови у обради ђацима приступачних тема.

Наставник се мора прилагодити конкретним условима у којима се настава изводи. У специјализованој учионици или учионици општег типа треба користити савремену информационо-комуникациону технологију. Колико год је то могуће, учионички простор треба прилагодити настави историје (ленте времена, историјске и географске карте, фотографије, слике, постери, цртежи, историографска литература, остаци материјалне културе). Уколико је могуће, треба планирати и реализовати посјете музејима, архивима, археолошким налазиштима, културно-историјским споменицима. Пожељно је да наставници овај програм допуне садржајима из завичајне историје. Тиме се код ученика постиже конкретнија представа прошлости на темељу историјског и културног наслеђа њиховог краја (споменици знаменитим личностима, старе грађевине, музејски, архивски и библиотечки фондови и збирке, фотографије, предања и др.).

Важно је подстицати развој критичког мишљења код ученика кроз разликовање чињеница од претпоставки и стереотипа, података од њихове интерпретације, битног од небитног, стварног од прокламованог.

Потребно је, посебно у обради контроверзних догађаја и појава, примјењивати принцип мултиперспективности, тј. сагледавати их из углова свих учесника.

Нужно је имати у виду прожимање програма историје са програмима бројних наставних предмета, па је потребно успоставити сарадњу са наставницима српског језика, православне вјеронауке и географије, али и са наставницима музичке културе, ликовне културе и др. Треба тежити да се у настави историје интегришу знања о географским, биолошким, економским и духовним условима живота човјека кроз простор и вријеме.

Праћење напредовања ученика и оцјењивање је континуиран процес. Поред репродукције и разумијевања, треба инсистирати на анализи, синтези, упоређивању, вредновању и примјени усвојених знања, вјештина и навика. Обавезна је примјена Правилника о оцјењивању ученика у основној школи. Наставник треба планирати часове за писмену провјеру ученичких постигнућа и задацима објективног типа, као и часове за систематизацију градива на крају наставне године.